

GERNIKA'KO BATZAR-ETXEA ZIN-ELEIZEA

Bizkaia lurraldean Lege Zarra edo forua zin egiteko eta Batzarrak egiteko aukeratu zan tokia Andra Mari Zarra'ren zin-eleizea zan, baiña ziña beste toki batzutan be egiten zan, zin bakarra ez zalako izaten.

Eleiza au antxiñakoa da. XIII gizaldian agertzen da onen izena. Aritz aukeratuaren ondoan dago eta Zarra edo "Antigua" izena artu eban, Andra Maria'rena dan Gernika'ko eleiz barritik bereziteko. Andra Mari Zarra izena daroen Santutegiak toki askotan aurkitzen doguz Bizkaia'n.

Sarritan, egualdia txarra zalako, ezin izaten zan batzarra egin arizpean eta aldunak eleizan batzen ziran. Ortik sortu zan gero batzarrak an egiteko oiturea.

Antxiñako baseleizeak aldakuntza asko izan ebazan gaurko Batzar-Etxe au egin baiño lenago. Eleiza au txiki geratu zan batzarrak egiteko eta ba-dakigu gizaldi batzuk dirala aundiago biurtu ebela. Ori idatzita dago.

Baseleiza zarra Mezeta'ren etxearena zan eta onek emon eutson Bizkai'ko lenengo korrexidorea zan Gonzalo Moro'ri eta korrexidore onen aginduz eta bere kontura, 1.410n. urtean barriztatu egin zan eta gero antxe izan zan illobiratu korrexidorea. Gaiso-etxe bat be egin eben bertan.

Urteen joanean Bizkai'ren zaingo-lanak zabaltzen joiazan eta bein baiño geiagotan aldatu bear izan eben baseleiza izandako Batzar-Etxea erri guztietako ordezkariak artzeko. Esaterako Fernando Katolikuak zin egin-aurretik buru-gaiñeko apaingarria goratu egin zan eta zugazpeko zin-tokia be bai. 1565n. urtean zugatzaren ingurua, aldunak batzen ziran tokia arri landuz jantzi zan. Zin-toki orreri 1575n. urtean teillatutxu bat ipiñi aldun aukeratuak eta errietako ordezkariak euren lakuetan egon daitezcan, alkarregaz goraberarik izan barik. 1609n. urtean, etxearen egoerea txarra zalako ezin izan eben batzarra an egin eta gaur lekaime klartarrena dan etxean egin eben. Urte beratan konpondu zan eleizea.

1826n.ean erabagi zan gaurko Batzar-Etxea egitea, Etxegiña Etxebarria'tar Antonio eta Diru-zaiña Loizaga'tar Jose M.^a zirala. Lenengo agiritegia egin eban eta 1827n.'eko garagarillaren 20'an artu eben eleiza barria egiteko erabagia. 1833n.urtean dana egoan amaituta gaur dagoan lez. Arria Oka auzoko Arbiña arrobietatik ekarri zan. Gorozika'n dago ori. 835.419 errial eta 19 marabedi kosta zan.

Eleizea bera

Sarrera nagusia aritzaren ondotik da eta eleizpe bat dauko age bigaz, dorio-tankerakoak oneik.

Eleizearen barruko beca biribil-luzangea da, albo bitan maillak daukaz eta mailletan arrizko jesarlekuak zurez jantzita, ordezkarienzat. Berengo maillan Errialdearen Gurasoak eukezan curen jesarleku bereziak. Maillen gaiñean erriarentzat lekua dago.

Iñok ez dau ukatzen, 1366n.urtean Gernika uri biurtu baiño len, eleiza au Jaunerriko batzarrak egiteko izaten zala, baiña eleizkizunetarako be erabilten zan, bere lurretan eukan Lumo'ko Parrokia'i laguntzeko. 1913n. urtera arte egin ziran an eleizkizunak. Urte orretatik 1961n. urtera arte meza bereizi batzuk baiño ez ziran egiten, esaterako uriak eta erriak bat egin ebena gogoratuz, maiatzaren 3'an, kurutze deunaren egunean, eta Berriotxoa'tar Balendin deunaren egunean. 1961n. urtean, orrilaren 3n.'ean Bizkai'ko Aldundiak igande ta jai guztietan mezea ipiñi eban.

Arrinabarrezko mailla batek garoaz altarara. Altara-gaiñean Basterra'tar Serafin'ek eta Larrea'tar Bixente'k (biak Bilbao'tarrak) egindako iruditegi bat dago eta onen erdian dago Maria Sortzez Garbiaren irudia. Irudi onen oinpean egin ziran Bizkaia'ko Jaunerriaren azkenengo batzarrak. Irudi ederra da, ugari margotua, XIX gizaldi-koa, baiña ez dakigu irudigillea nor izan zan. Izen au daroen Bizkai'ko irudien artean ederrena da.

Oteundegi (sagrario)-gaiñean Berriotxoa'tar Balendin Deunaren gorpuzkiña dago.

Altara-ingurua ta batzarraren mai-burutza banatzeko errezel bat dago. Maiburutza maia ta zazpi jesarleku dira eta oneik ziran korrexidorearen eta bi aldun negusienak, beste bi rexidoreenak eta beste bi sindikoenak. Gizon onein zeregiñak jakitea ondo Ietorkigu baiña idaz-lan oneik joanean agertuko dira.

Ormearen goian ogeta sei lauki dagoz Bizkai'ko Jaunen irudiakaz. Oneik Galbarriatu'tar Sebastian'ek eta Bustrin anaiak (Txomin eta Nikola) margoztuak dira, 1664n. urtean aldundiak agindua betetuz. Arin egiñak dira aldundiak estu artu ebazalako. Lenengo Jaun Zuria'ren saillekoak, ez dira benetako jaunak, baiña or dagoz. Gero besteak. Lauki bakoitzak azpian daukoz bakoitxaren izena eta jakingarri batzuk, baiña uts asko dagoz oin orreitan edesti arloan.

Bizkai'ko Jaunen laukien gaiñean, zin egitera etorri ziran erregeen izenak aitatzen dira: Eskuma-aldean, Gaztelako Enrike IV, Fernando Katolikua, VII Karlos. Ezker-aldean, Gaztelako III Enrike, Gaztelako I Juan, Isabel Katolka deritxona. Beste sei dagoz izen barik.

Irudi orrean artean leiar margotuak, bidrierak, dagoz Adolfo Guiard bilbaotarrak 1901 margotuak. Bizkai'ko bizi-modua adierazten dabe: Edesti -aurea, nekazaritza, itxas-lana, langintza, erdi-aroko jauntxuen burrukak, itxas-bidea, salerosketa...

Altara-gaiñean beste leiar margotu bat dago. Orain-tsuagokoa da eta Bizkai'ko ikurdia gogoratzen dau.

Eleizearen erdi-erdian argi eder bat dago, brontzezkoa baiña urreztatuta, aundia eta 1869'an Montijo'ko Eugenia'k emona.

Eleizearen oiñetan lauki margotu baten aldakia dago. Lauki au 1809n.urtean egin eban Vazquez Mendieta'k eta Nieto Ulibarri'k ber-egin. Errege Katolikuari eskuan mun egitea dakar. Lauki jatorra emen egon zan 1958.urtera arte eta urte onetan Bilbao'ko Aldundira eroan eben.

Lauki onen gaiñean beste lauki mun-egille bat dago. Bizkai'ko Jaunaren aurrean zin egitea da, Ginea'tar Anselmo'rena, 1882n.urtean Erroma'n egiña.

OLAZAR'tar Martin'ek

BURDIN-OLAK (V): ERREMENTARIAK

(Aldaketa- Olak)■

Antxiñako olen ondorenak dira aldaketa-olak edo ateraten zan burdin orregaz lanabesak, izkilluak eta olakoak egitea. Eta onen ondorena geroago erradoreak edo lanera-ko abereai, batez bei-idi ta zaldiai, perrak edo erradurak ipinteko lekuak. Azkenengo oneik oraindiño ba-dagoz eta errementariak be bai batzuk.

Burdiñeagazko aldaketa-lan oneri buruz, asieran, auxe esan bear da: Bizkaia'n olak eta errementariak ez dirala batera joan. Erri-lagunen Alkarte Euskaldunak (Azkoitia'ko Zalduntxuak)'en saio baten auxe diño: "Aiztoak, artaziak, orratzak eta olakoak kanpotik ekarten dauskuez eta geienetan emendik eroandako burdiñeagaz egiñak dira. Emendik eroandako burdinearen eta ekarten dabenen salneuria begiratu ezker, ara zer ikusten dogun: "Geure burdiñea erosten dogula saldu dogun baiño berrogeta bederatzi bider karuago".

Emen ezarri ziran lenengo burdin-aldaketarako olak, untzeak eta aingurak egiteko izan ziran eta oneik naikoa antxiña asita saldu be egiten ziran. Langintza au indartzeko "fanderia" deritxon tramankulua ezarri zan, Barakaldo'n bat eta Zalla'n beste bat.

"Fanderia" ori ebakiña litzake, burdiñea ebagiketeko tramakulua.

Izkillugintza:

Gaur be ba-dago Bizkaia'n eta Gipuzkoa'n izkillugintza edo armeria deritxon industria eta emen saltzen da beste España guztian baiño askoz izkillu geiago. Gaur izen txarra dauka langintza onek. Zenbat gizon andra eta ume ilten geratzen diran, esaterako, emen egindako millak eta millak "persona-aurkako mina"k lertuta! Eta zenbat izkillu munduko gudetan Euskalerrian egiñak!

Gudak ugari egiten ziralako, ez jarraian baiña bai txandaka, suizkillu asko egin dira, batez be arkabuzak. Esaterako 1.505n. urtean Mazalkibir'en guda izan zanean, Ibarra'ko Pedro Ruiz eta Tolosa'ko Juan Perez izan ziran izkillu-saltzailleen bitarteako eta 112 lombarda neurri ez bardiñetakoak erosi ebezan. XVI gizaldi onen aiseran txandaka saltzen dira gure burdiñezko gaiak, itxasontzietarako kañoiak egiteko eta eskuko beste izkillu batzutara-